

RTBF gegn Belgíu

Dómur frá 29. mars 2011

Mál nr. 50084/06

6. gr. Réttur til réttlátrar málsmeðferðar fyrir dómi

10. gr. Tjáningarfrelsi

Fjölmiðlar. Útsending sjónvarpsefnis. Lögbann. Lagaheimild fyrir takmörkun tjáningarfrelsis.

1. Málsatvik

Kærandi í málinu er sjónvarpstöðin RTBF í Belgíu. Til margra ára hafði hún sent út fréttaskýringaþátt með heitinu „Í nafni laganna“ þar sem tekin voru fyrir ýmis lagaleg álitefni um mál sem voru til umræðu í samfélaginu. Þátturinn sem fyrirhugað var að sýna þann 24. október 2001 fjallaði um réttindi sjúklinga og vandamál tengd upplýsingagjöf og samskiptum þeirra við lækna. Í þættinum átti m.a. að fjalla um kvartanir frá sjúklingum taugaskurðlæknisins D.B. Árið áður höfðu dagblöð víða um Belgíu birt fréttir af kvörtunum sjúklinga D.B., án nokkurra viðbragða af hans hálfu. D.B. hafði neitað beiðni þáttagerðamanna um að koma í sjónvarpsviðtal en var reiðubúin að svara spurningum þeirra í viðurvist lögmanna sinna.

Þann 3. október 2001 krafðist D.B. lögbanns á sýningu þáttarins. Dómstóll féllst á lögbannbannskröfuna þann 24. október. Samkvæmt lögbannsráðgjafið varðaði brot á banninu sekt sem nam 2 milljónum belgískra franka. Sá hluti þáttarins sem laut að umfjöllun um meint læknamistök D.B. var því klipptur úr þættinum og í staðinn voru birtar rökræður milli fréttamanns og framleiðanda þáttarins varðandi lögbannsráðgjafið. Kærandi kærði lögbannsráðgjafið 5. nóvember 2001.

Áfrýjunardómstóllinn skilaði úrskurði sínum þann 21. desember 2001. Í honum kom fram að 25. gr. stjórnarskrár landsins, um fjölmiðlafrelsi, ætti ekki við í málinu þar sem ákvæðið næði aðeins til prentmiðla en ekki útvarps- eða sjónvarpsmiðla. Vísað var til þess að bæði stjórnarkráin og Mannréttindasáttmáli Evrópu heimiluðu takmarkanir á tjáningarfrelsi svo lengi sem slíkar takmarkanir væru byggðar á lögum og hefðu það að markmiði að vernda réttindi annarra. Taldi dómstóllinn bæði þessi skilyrði uppfyllt þar sem takmarkanirnar voru ákvarðaðar með dómsúrskurði og voru til þess fallnar að vernda heiður, virðingu og friðhelgi einkalífs þess sem fór fram á lögbannið. Að mati dómstólsins réttlætist birting þáttarins ekki af almannahagsmunum og rétti almennings til upplýsinga þar sem umfjöllunin byggði aðeins á ásökunum ýmsra aðila á hendur læknum en ekki staðreyndum.

Hæstiréttur landsins staðfesti niðurstöðu áfrýjunardómstólsins en vísaði frá seinni hluta í kröfugerð kæranda, sem varðaði brot á 10. gr. Mannréttindasáttmálans þar sem kærandi hafði ekki byggt kröfu sína um endurskoðun lögbannsráðgjafið hjá áfrýjunardómstólnum á réttum ákvæðum í réttarfarsslöggjafarinnar.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæran

Kærandi kvartaði undan því að Hæstiréttur hefði vísað frá kröfum hans varðandi tjáningarfrelsi fjölmiðla. Með því hefði verið brotið gegn rétti hans til að fá mál sitt tekið fyrir af dómstól samkvæmt 6. gr. sáttmálans. Kærandi taldi einnig að brotið hefði verið gegn 10. gr. sáttmálans með lögbanninu á útsendingu sjónvarpsþáttarins.

Niðurstaða

Um 6. gr.: Dómstóllinn áréttaði að almennt væri viðurkennt í aðildarríkjum Evrópuráðsins að þær kröfur sem 6. gr. sáttmálans gerðu næðu einnig til bráðabirgðarákvarðana þegar þær vörðuðu sömu réttindi og skyldur og mælt er fyrir um í 6. gr. Í málinu hafði lögbannsráðgjafið frá 24. október 2001 þjónað sama tilgangi og endanlegur úrskurður, það er að hindra útsendingu sjónvarpsþáttarins.

Úrskurðurinn hafði takmarkað tjáningarfrelsi kæranda, rétt hans til að miðla upplýsingum í gegnum fjölmiðla og hann hefði tekið gildi til uppkvaðningu. Þegar kæran barst Mannréttindadómstólnum var staðfestingarmál vegna lögbannsins enn þá til meðferðar hjá belgískum dómstólum. Það var því mat dómstólsins að 6. gr. sáttmálans ætti við í málinu.

Þótt kærandi hefði getað skotið úrskurðinum til Hæstaréttar þýddi það ekki sjálfkrafa að aðgangur hans að dómstólum, hefði verið nægjanlega tryggður, enda hefði Hæstiréttur vísað málinu frá vegna réttarfarsregla í stað þess að fjalla efnislega um meint brot á tjáningarfrelsi kæranda. Frávísunin hefði því falið í sér brot á 6. gr. sáttmálans.

Um 10. gr.: Lögbannið við útsendingu þáttarins fól í sér takmörkun á tjáningarfrelsi kæranda og þurfti fyrst að kanna hvort mælt væri fyrir um hana í lögum. Dómstóllinn benti á að venja gæti aðeins talist jafngilda lögum, í skilningi 2. mgr. 10. gr. sáttmálans, ef hún hefði mótast og verið beitt í framkvæmd með það skýrum hætti að maður gæti, með lögfræðiráðgjöf ef nauðsyn bæri til, séð fyrir afleiðingar gjörða sinna. Dómstóllinn áréttaði að belgíska stjórnarskráin mælti aðeins fyrir um refsingar vegna brota, er væru framin í nafni tjáningarfrelsisins, eftir að þau hefðu verið fullframin. Í réttarfars- og refsilöggjöf landsins voru engin skýr ákvæði varðandi hvaða takmarkanir væru heimilar á tjáningarfrelsinu né heldur hver væri tilgangur þeirra, umfang, gildistími eða hver hefði umsjón með eftirfylgni þeirra. Misræmi var í dómaframkvæmd varðandi heimildir dómara úrskurða lögbann við þessar aðstæður. Kæranda hafði því verið ómögulegt að sjá fyrir lagalegar afleiðingar fyrirhugaðrar útsendingar umrædds sjónvarpsþáttar.

Án skýrra reglna um takmarkanir á tjáningarfrelsi, taldi dómstóllinn hættu á að þeir sem óttuðust umfjöllum um sig og persónu sína í sjónvarpsþáttum færu fram á lögbann. Burtséð frá þeirri réttaróvissu sem fælist í þessu fyrirkomulagi fór það gegn rétti fjölmiðla að fá að miðla upplýsingum þar sem engin skilgreining var á hugtakinu ritskoðun í belgískum lögum. Að mati dómstólsins var einnig vandséð hvers vegna fyrir hendi væru rýmri heimildir samkvæmt landslögum til að takmarka útsendingar sjónvarpsefnis en almennt giltu um prentmiðla.

Niðurstaða dómstólsins var sú að belgískt regluverk og dómaframkvæmd í þessum málaflokki uppfyllti ekki kröfur sáttmálans um fyrirsjáanleika. Belgíska ríkið hefði því brotið gegn 10. gr. sáttmálans. Í ljósi þessarar niðurstöðu taldi dómstóllinn óþarfi að athuga sérstaklega hvort brotið hefði verið gegn öðrum þáttum 2. mgr. 10. gr. sáttmálans.

Á grundvelli 41. gr. sáttmálans var Belgíu gert að greiða kæranda 42.014 evrur í málskostnað.